

IV.

Notitser om andre Kalenter paa Laaland.

Foruden Vor Frue Kalent, der vel maa antages for identisk med det nedenfor nævnte »store Kalent«, var der i Sønderherred ogsaa et »lille Kalent«, om hvilket vi dog ikke vide andet, end at det har bestaaet, som det

fremgaar af nedenanførte Fortegnelse over Kalentegods. Deres indbyrdes Forhold er neppe let nu at oprede.

I Nørreherred fandtes et S. Nicolai Kalent, om hvilket Rhode beretter, at det var stiftet 1443, og at Medlemmerne bestod af Sognepræsterne i Herredet samt en Del Adelsmænd med Hustruer. Naar han ogsaa beretter¹⁾, at i Aaret 1570 var Præsten i Utterslev, Hr. Anders Pedersen, »Skriver« i dette Gilde og nød som saadan Indtægten af noget vist Kalentegods, som tildels specificeres, saa paa-trænger der sig en stærk Tvivl, om Rhode — der som be-kjendt var lidet nøjagtig — ikke har læst Aarstallet fejl, og om der ikke menes den Hr. Anders Pedersen, som 1450 forekommer som »Domprovst« (Official) i Laaland og Kirkeherre i »Ottersleff« og senere i Nakskov²⁾.

I Rogers Samling (Fol. 486) findes følgende Uddrag af et Hdskr. fra det 16de Aarh., efter hans Mening hid-rørende fra en Provst i Nørreherred:

Den lille Calentes Tjenere i Sønderherred.

Hans Olsen i Gloslunde, Byg 1 Pund, Penge 26 β , 6 Grot.

Hans Koder i Houby, Byg 2 Pund, Penge 1 (?).

Den store Calentes Tjenere, som nu ere i begge

Herred Calente³⁾ delt.

a. til Nørreherred.

Lavrits Smed i Rolykke, Byg 1 Pund.

Mads Thomesen ibid., Havre 2 Tdr., Penge 2 β grot.

b. til Sønderherred.

Hans Hovting i Vindeby, Byg 1 Pund.

Niels Olufsen i Vesterbo, Havre 2 Tdr., Penge 2 β grot.

Vingodstjenere i Nørreherred.

Lavrits Ruu i Torrig, 1 β grot.

Rasmus Kore i Hellinge, Byg 1 Pund 18 Skpr.

*Lavrits Fynbo i Tørneby, Byg 1 Pund.

¹⁾ Rhode, Saml. t. Lollands og Falsters Hist. II, 273.

²⁾ Kall-Rasmussen, Musse Herred, S. 80. Jvf. foran S. 410.

³⁾ Saaledes staar der. Meningen er vel, at Tjenerne ere delte mellem begge Herreders Kalenter.

Hans Arildsen i Høydt, Havre 1 Td., Penge 23 β, 1 β grot,
Høns 2.

*Hans Nielsen i Store Lindet, Havre 1 Td., 1 β grot.

*Gregers i Maultving, Havre 1 Td., 12 β.

*Laurs Hansen i Sandby 1 Mk. danske.

(Udenfor de med * mærkede Navne i Listen over Vingodstjenerne staar skrevet: Sønderherred, medens der udenfor de øvrige Navne i samme Liste staar skrevet: Nørreherred).

Angaaende den ovenfor under Vingodset nævnte Gaard i Høydt haves følgende Mageskiftebrev, der viser, at Gaarden endnu i Slutningen af det 17de Aarh. betegnes som Kalentegods.

Vi Christian den Femte (osv.) gjøre vitterligt, at saasom Vi ved vores allern. Skjøde d. 30 Marts 1685 haver skjødet og afstanden til Anders Hansen Juel i Steden og til Vederlag for en Del hans Jordegods paa Møen, som han tillige med andre Proprietarier til vores Livgardes Inddeling da afstod, iblandt andet Jordegods et Bolig under Halsted Klosters Amt udi Horslunde Sogn, Hyed By, som Rasmus Jensen sidst paa boede, dens aarlige Landgilde 18 Skilling Mynt og to Svins Olden, hvoraf Provsten i Nørre Herred, efter vores forrige Amtskriver Claus Hartvigsens Forklaring og Attest, har nydt aarlig for Landgilde og Hoveri, som af en Calentetjener, 2 Rdlr. Thi haver Vi derfor efter den itzige Provst udi bemeldte Nørre Herred og Sognepræst i Nakskov, Mag. Frants Thestrup, hans allerund. gjorde Ansøgning og Begjæring, til fuldkommen Fyldest og Vederlag, allernaadigst bevilget hannem og hans Efterkommere, Provster i Nørre Herred, at nyde Borgmesterjorden paa Nakskov Bys Mark, som har skyldet aarlig til Halsted Amtstue 2 Tønder Byg, hvilken Jord han strax maa antage, have, nyde, bruge og beholde foruden nogen Landgilde, Hoveri eller Fæste deraf til os at give; men han og hans Efterkommere at gjøre sig samme saa nyttig, som de bedst veed og kan, til evindeligen Ejendom. Dog os og vore Kgl. Arve-Successorer i Regjeringen kgl. Regalier

og Højheder, Contributioner, ordinære og extraordinære, ligesom af andre deslige Kjøbstedjorder, uforkrænket og os aldeles forbeholden at forblive. Forbydendes (osv.). Skrevet paa vort Slot Kjøbenhavn den 15 Sept. Ao. 1689. Under vor kgl. Haand og Signet.

Christian.

Peter Brandt.

Brevet har Paategning om at være produceret ved Rytterkommissionen i Nakskov d. 19 Juni 1719. I Rogers Samling findes den Bemærkning af Provst F. Thestrup, at da han endelig efter Ansøgning havde faaet den ovennævnte Borgmesterjord som Erstatning for Gaarden i Høyd (hvilken Overrentemester Peter Brandt tilforhandlede sig af A. H. Juel og lagde under sin Herregaard Pederstrup), saa tilbød han Borgerskabet i Nakskov Jorden mod at svare de 2 Tdr. Byg; »men som de intet vilde tage den i Dyrkelse, maatte jeg selv antage den, og lod en Del deraf gjødske, indtil jeg accorderede med en Del af Krukholms Mænd at give mig en aarlig Genant deraf.«

Fra 1683 — rigelig 100 Aar efter foranstaaende Liste over »Vingodstjenere« — have vi følgende Fortegnelse over Nørreherreds Provstis Kalentegods.

Nørreherred.

Sandby Sogn og By.

Rasmus Smed (Provstetjener) 2 Tdr. [Hartkorn]. 1 Rdl. Landgilde, 1 Rdl. Hoveri.

Kjøbeløv Sogn. Vesterbo.

Peder Rasmussen (Provstetjener) 1 Td. 4^{1/2} Skp. [Hartkorn]. 2 Tdr. Havre, 2 Sl. Mark Penge, 2 Svins Olden.

Ib Christensen (Kalentetjener) 4 Tdr. 1 Fd. [Hartkorn]. 1 Pund Byg, 1 Svins Olden.

Horslunde Sogn, Høyditz Gaard.

Anders Hansen Smed (Provstetjener) 2 Skp. 3 Fd. [Hartkorn]. 18 β, 2 Svins Olden.

Utterslev Sogn og By.

Christen Jeppesen (Kalentetjener) 4 Tdr. [Hartkorn]. 1 Pd. Byg.

Sønderherred (1).

Birket Sogn. Torrig.

Hans Hansen (Provstetjener) 4 Skp. 3 Fd. [Hartkorn]. 36 ß
Mønt Landgilde, 3 ß Mønt Hoveri, 1 Svins Olden.

Summarum paa Nørreherreds Provstis Kalentegods,
Hartkorn 13 Tdr. 1 Fjerding.

Denne Fortegnelse, som i Povl Rogers Samlinger har den Vedtegning af ham, at de i Parenthes tilføjede Betegnelser »Provstetjener« eller »Kalentetjener« ere skrevne senere end den øvrige Liste af Hr. Lavrits Pedersen Horbeløv i Sandby, der fra 1667 var Provst i Nørreherred, og at de vise, at paa hans Tid have Provsterne i dette Herred oppebaaret Indtægten af en Del af de nævnte Gaarde, som tilforn var Vingods, hvis aarlige Afgift anvendtes til Anskaffelse af Vin og Brød til samtlige Herredskirker. »Og uden Tvivl have Provsterne haft dette Vingods siden 1571; thi da overlod Sønderherreds Præster det til deres Provst mod at give hver Herredspræst til hver af de tre store Højtider 1 Potte Vin og 50 Messebrød«.

I den Registrant, som Laalands fire Provster 1626 forfattede over de Brevskaber, som da fandtes i Præsternes Landekiste i Stokkemark Kirke, findes (Rogerts Saml. Fol. 482) bl. a. følgende Notitser om Kalentegods:

Bisp Nafnonis Confirmatsbrev, skreven paa Latin, paa Præsternes Kalente Frihed i Laaland, dat. Anno 1434¹⁾.

Skjøde paa en Jord liggende i Kotvismark udi Arninge Sogn, som Katrine Tostens har givet til S. Nicolai Kalente i Nørre Herred, dat. Nakskov næste Tirsdag efter Allehelgens Dag Anno 1448. (Jorden haver skyldet aarligen 15 Skp. Byg.)

¹⁾ Herved menes Biskop Navnes Indulgensbrev af samme Aar, tilstaaet Degnenes Allehelgens Kalent i Fuglse Herred, trykt i Danske Mag. III, 264-6. Originalen paa Pergament, nu meget afbleget, er indheftet i Rogerts Samling Fol. 634. Bag paa staar med en nyere Haand netop samme (urigtige) Paaskrift, som ovenfor er anført.

Per Rool i Maddebølle hans Skjøde paa 6 Skjepper Land med Skov og Eng, som han har givet til S. Nicolai Kalente Messe i Nakskov Kirke. Dat. Anno 1466.

Angaaende Vingodset i Fuglse og Musse Herreder kan henvises til hvad ovenfor, S. 427 Note 1 er anført, og dertil føjes Udtog af følgende tvende Ansøgninger (Rogerts Saml. Fol. 304—5).

1593 indgav Fuglse og Musse Herreds Præster en underd. Supplik til den udv. Konge, hvori de beklagede, at der var forrykt noget Gods fra Kirker og Præstegaarde i Fuglse og Musse Herreder. I Fuglse Hrd. noget Vingods, omtr. 1 Læst og nogle Pund Korn, og i Musse Hrd. nogle Pund. Herover var allerede klaget 1558, da Claus Hvittfeld var Stiftslensmand i Laaland og Falster; 2den Gang 1571, da Albert Oxe var Stiftslensmand over Laaland, og senest 1586, da Hack Ulfstand var Stiftslensmand over Laaland. — Præsterne bad nu, at Kongen vilde tage os fattige Guds Ords Tjenere og vores Præstegaarde og Kirkejendom under Ed. Naades Beskjærmelse.«

Anno 1594 den 28. Februar indgav Provsten i Musse Herred, Hr. Lavrits [Jørgensen] og Provsten i Fuglse Herred, Hr. Hans Brun, en Skrivelse til velb. Henning Gøje paa »Kestrup«, begjærende, han vilde betale til Kirkerne i bemeldte begge Herreder den aarlige Vin af Vingodset, begge Herreder tilhørende, som han og hans Medarvinger havde inde, og hvoraf nu resterede 7 Aars Afgift, som lovet og tilsagt blev i den gode Lensmands, æ. og v. Hack Ulfstands Tid, da velb. Henning Gøje sidste Sinde betalte de 20 Dalers Afgift, som restede, og nu er paa 7de Aar siden. Og i Aar har Kirkerne vel saadan Vin fornøden, da de i forgangen Aar efter Kgl. Maj. Brev have maattet gjøre Forstrækning til det ny Universitetshuses Bygning¹⁾.

¹⁾ Se Rørdam, Kbhvns. Univ. Hist. 1537—1621. IV, 394 ff.